

УДК 378:373.3.091'011.3-051:37.018.43

Качак Тетяна Богданівна

доктор філологічних наук, доцент, професорка кафедри фахових методик і технологій початкової освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,

м. Івано-Франківськ, Україна

ORCID ID 0000-0002-6863-1736

tetiana.kachak@gmail.com

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВИТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті зроблено аналіз особливостей використання цифрових інструментів та організації інтегрованої з методикою навчання літературної освіти майбутніх учителів початкової школи в умовах дистанційного навчання.

Зазначено, що в процесі підготовки студентів-педагогів у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» дистанційне навчання відбувається на основі використання доступних платформ, ресурсів та цифрових інструментів. Розглянуто апробовані у 2020-2021 н.р. цифрові інструменти, інтегровані з методикою навчання літературної освіти студентів, – набір Інтернет-платформ, онлайн сервісів, програм, конструкторів, додатків та інших цифрових ресурсів, які дають змогу забезпечити формування літературної та методичної компетентностей здобувачів педагогічної освіти.

Запропоновано огляд моделей взаємодії викладача і студентів, практикованих під час дистанційного вивчення дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання» (спеціальність «Початкова освіта»). Йдеться про синхронну взаємодію в реальному часі та єдиному віртуальному просторі через відеозв'язок (ресурси google meet, zoom); опосередковану (асинхронну) взаємодію під час виконання й перевірки завдань (d-learn, classroom); індивідуальну й колективну взаємодію з використанням приватних каналів спілкування (мобільний зв'язок, e-mail, viber, facebook).

Охарактеризовано та класифіковано актуальні під час формування літературної та методичної компетентностей студентів цифрові інструменти чотирьох груп: платформи для організації онлайн навчання, пошукові системи, онлайн сервіси й комп'ютерні програми для створення цифрового контенту і медіапродуктів для професійної діяльності, програми для оцінювання знань. Подано перелік вебсервісів для створення інтерактивних плакатів (*Thinglink, Glogster*), інтерактивних часових стрічок подій з додаванням фото, аудіо та відеоматеріалів (*Tiki-Toki, Time line JS, Time.Graphics*), карт пам'яті, ментальних карт (*FreeMind, iMindMap, Mindomo, Mindmeister, Spiderscribe*), створення анімаційних роликів та відеоскрайбінгу (*Powtoon.com, Sparkol VideoScribe*), хмари слів (*Mentimeter, Wordart.com, Word it out*), інтерактивних вправ і завдань (*Learning Apps*) та ін.

На підставі проведення емпіричного дослідження та результатів опитування майбутніх учителів початкової школи стверджено, що підвищенню пізнавального інтересу й мотивації до навчання студентів в умовах дистанційного навчання сприяють нетрадиційні й авторські методи та форми роботи, зокрема онлайн зустрічі з письменниками («Літературна академія»), учителями й бібліотекарями, майстер-класи, онлайн аукціони методичних ідей, організація інтерактивної взаємодії студентів під час підготовки та презентації групових проєктів. Зазначено позитивні й негативні аспекти дистанційного навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання; цифрові інструменти; інформаційні технології; літературна освіта; підготовка вчителів початкової школи.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Нові реалії суспільного життя породжують нові виклики для всіх його сфер. Освітня система не є винятком. В умовах карантину, впровадженого з метою зупинення пандемії Covid-19, дистанційне навчання стало альтернативою традиційному в закладах освіти різного рівня в багатьох країнах світу. Як показує

практика, більшість учасників освітнього процесу в Україні виявились не готовими до таких трансформацій і змушені були самотужки та в короткі терміни опанувати інформаційні технології, налагоджувати співпрацю з іншими. Додаткове навантаження отримали вчителі, які, окрім реалізації індивідуального плану самоосвіти, мали обрати доступну платформу для дистанційного навчання й адаптувати методику викладання предмета до такого режиму. Це ще раз засвідчує, що під час підготовки сучасних педагогів потрібно максимально орієнтуватись на нові освітні парадигми, сприяти формуванню у студентів цифрової грамотності та інформаційної компетентності, уміння ефективно організовувати навчальний процес, налагоджувати співпрацю з учнями з використанням сучасних каналів комунікації, комп'ютерних технологій. Найкращим учителем у цій справі є власний досвід і практика, набуті під час змістовного й методично правильно організованого дистанційного навчання студентів у ЗВО. Так, під час підготовки майбутніх учителів початкової школи у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» дистанційне навчання відбувається на основі використання доступних платформ, ресурсів та цифрових інструментів.

Підготовка вчителя початкової школи згідно зі Стандартом вищої освіти за спеціальністю «Початкова освіта» для першого (бакалаврського) рівня освіти передбачає формування у студентів компетентностей інтегральних, загальних та спеціальних (фахових), зокрема мовно-комунікативної, предметно-методичної, інформаційно-цифрової, психологічної, емоційно-етичної, педагогічного партнерства, інклюзивної, здоров'язбережувальної, проєктувальної, прогностичної, організаційної, оцінювально-аналітичної, інноваційної, рефлексивної, здатності до навчання впродовж життя. Предметно-методичні знання, уміння і навички, які мають забезпечити реалізацію всіх освітніх галузей НУШ (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної, здоров'язбережувальної, громадянської, історичної, мистецької, фізкультурної), формуються у студентів спеціальності «Початкова освіта» під час вивчення різних дисциплін. На часі – теоретичні й методичні студії, спрямовані на обґрунтування ефективних шляхів формування кожної з названих компетентностей майбутніх учителів початкової школи, пошуки нових технологій та засобів викладання навчальних предметів.

Актуальність обраної теми зумовлена потребою аналізу, узагальнення, апробації і презентації цифрових інструментів, нових форм проведення онлайн занять з метою реалізації в умовах дистанційного навчання змісту й завдання літературної освіти майбутніх учителів початкової школи, інтегрованої з методикою.

Висвітлення проблеми використання цифрових інструментів у літературній освіті майбутніх учителів початкової школи важливе для наукової сфери, адже примножує і конкретизує теоретичний і практичний досвід інтеграції цифрових технологій в програми навчання студентів з урахуванням специфіки певної галузі знань. Значущість дослідження порушеної проблеми для соціуму полягає в її спрямованості на оновлення і підвищення якості підготовки майбутніх педагогів, модернізацію освітнього процесу. Від учителя, його компетентності й професійної діяльності залежить реалізація державної політики щодо розвитку освіти, виховання юних громадян, створення інтелектуального, духовного й культурного потенціалу нації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічною основою дослідження проблеми використання цифрових інструментів в літературній освіті майбутніх учителів початкової школи в умовах дистанційного навчання є дві групи джерел:

- праці українських і зарубіжних науковців, присвячені питанням дистанційного навчання та використання цифрових інструментів в освітньому процесі;

- науково-методичні праці вітчизняних науковців, у яких проаналізовано проблеми використання інноваційних технологій, цифрових інструментів та висвітлено досвід організації літературної освіти студентів спеціальності «Початкова освіта» в українських ЗВО на сучасному етапі.

Наукові праці В. Бикова, Ч. Ведемеєра (С. Wedemeyer), С. Галецького, В. Калачової, Г. Кірслі (G. Kearsley), О. Колеснікова, Я. Логвінової, М. Мура (M. Moore), І. Ляшенко, Є. Полат, І. Романенко, Ф. Саби (F. Saba), Д. Сумцова увиразнюють розуміння дистанційного навчання як результату науково-технічного прогресу, засобу модернізації освітнього процесу, нового підходу до його індивідуалізації як елемента змішаного навчання у школі, ЗВО чи форми самоосвіти. Зокрема В. Биков наголошує на важливості інформатизації освіти України, яка сприятиме інноваційному розвитку суспільства в цілому. Розглядає процес комп'ютеризації навчання, доводить необхідність впровадження в освітню систему методів і засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та створення на цій основі комп'ютерно орієнтованого інформаційно-комунікаційного середовища [1]. Суть дистанційної освіти в плані побудови взаємодії учасників освітнього процесу та використання цифрових засобів навчання розкривають американські дослідники М. Мур [2], [3], Г. Кірслі [4]. Специфіці організації дистанційного навчання у школах і ліцеях, закладах професійної освіти, у системі вищої освіти більше уваги приділяють у наукових дослідженнях А. Берестова [5], Т. Близнюк [6], О. Будник [7], В. Вітюк, А. Лякішева [8], Г. Козлакова [9], О. Кучерук, Т. Магдич [10], О. Муковіз [11], І. Нагрибельна, Л. Сугейко, Ю. Мельничук [12], Ю. Соколова [13] та ін.

Слід зауважити, що в школах, на відміну від коледжів та середньо-спеціальних закладів освіти, ЗВО дистанційне навчання до 2020 року широко не використовувалось. Результати онлайн анкетування учасників освітнього процесу, проведеного І. Когут, Ю. Назаренко, О. Сирбу в квітні 2020 року, засвідчили, що в «55,53% шкіл дистанційне навчання було проблемою, оскільки вони раніше не мали досвіду такої форми роботи, тому не були готові до навчання під час карантину», 47,5% вчителів (20 590 осіб) зазначили, що «раніше не використовували технології дистанційного навчання у своїй педагогічній діяльності» і не отримували рекомендацій щодо методики проведення дистанційного навчання або навчання за допомогою освітніх онлайн інструментів [14]. Частково можна погодитися з припущенням авторів статті, що викладачі закладів вищої освіти, так само як і вчителі, «стикалися з проблемою браку досвіду та навичок дистанційного навчання, організовуючи роботу самостійно». Слушно науковці констатують відсутність у березні-квітні 2020 р. «методичних рекомендацій щодо організації занять в умовах дистанційного навчання», «універсального доступу до інтернету та обладнання, необхідного для навчання», а також стверджують, що перехід на дистанційну освіту під час пандемії негативно вплине на освітні результати. Однак інтенсивне навчання, підвищення кваліфікації педагогів, розробка методичних рекомендацій щодо організації дистанційного навчання в школі кардинально змінюють ситуацію. Уже в 2021 році в умовах пандемії та карантину дистанційне навчання розглядається не як перспектива, а як єдино можлива форма освіти загалом, яка не передбачає фізичної присутності учнів та вчителів у школі, студентів та викладачів у ЗВО. Також зараз не існує тих перешкод на шляху використання цифрових технологій, про які, наприклад, писала Г. Козлакова у 2006 році: «недостатній стимул для розвитку заснованих на ІКТ навчальних посібників та невизнання цих методів навчання фахівцями/вченими на рівні класичних академічних публікацій», «опрацювання і відновлення програм комп'ютерного викладання/навчання вимагає значних фінансових ресурсів; недостатні знання користувачів, низький рівень стандартизації і модульності програм; побоювання реалізації нових підходів, тобто інтенсивного використання ІКТ в

освіті» [9, с. 111]. Аналіз методичних статей, присвячених використанню різних інструментів в освітньому процесі в умовах дистанційного навчання (С. Гарна [15]), організації навчання під час карантину (Л. Лавриненко [16], А. Шевцов, О. Ласточкіна, Н. Никоненко [17], К. Осадча, В. Осадчий, В. Круглик [18], І. Іванюк, О. Овчарук [19] та ін.) засвідчує, що сьогодні дистанційну форму навчання розглядають як самодостатню, а не тільки як компонент змішаного навчання й освітньої практики.

У контексті аналізу проблеми організації дистанційного навчання в системі неперервної освіти вчителів початкової школи О. Муковіз констатує, що «в основі ДН закладені принципи та особливості традиційних форм навчання, окрім того додані нові особливості, які полягають у використанні інтернет-технологій для доступу до навчальних матеріалів, інтерактивної взаємодії між студентами» [11, с. 212]. Дослідник вказує на особливості дистанційного навчання вчителів початкової школи: «зміщення пріоритетів і викладання на самостійну пізнавальну діяльність студентів; необхідність формування вміння дистанційної взаємодії, опосередкованої засобами інформаційних технологій (обов'язкова комп'ютерна грамотність викладачів та студентів); зміна способів взаємодії між суб'єктами навчання, зумовлена появою відповідних засобів інформаційних технологій, призводить до змін безпосередньо в організації навчального процесу»; гнучкість місця проживання кожного із суб'єктів навчання, часу проведення занять [11, с. 216 – 217]. Варто зазначити, що ці спостереження є слушними. Суперечливим є твердження науковця про відсутність візуального контакту між студентами під час дистанційного навчання, адже онлайн заняття, проведені в синхронному режимі, дозволяють у форматі відеоконференції бачити інших учасників і спілкуватися. З огляду на це не доцільно розглядати названий аспект як чинник зниження інтересу, активності, послаблення мотивації студентів до навчання, як і пропонувати в цьому контексті «формуванню в студентів позитивне ставлення до предмета; чітко формулювати мету; давати настанови на успіх» [11, с. 215]. Очевидно, що необхідною умовою для всіх учасників дистанційного навчання є комп'ютерна грамотність, однак автор публікації не враховує, що для викладача «початкових вмінь роботи з клавіатурою», файлами, «уміння працювати в середовищі операційної системи MS Windows» та з мережею Internet недостатньо для здійснення якісного освітнього процесу.

Ю. Соколова у праці «Дистанційне навчання як педагогічна технологія в підготовці вчителів початкової школи» [13] анонсує висвітлення основних системних компонентів, нормативно-правового забезпечення дистанційного навчання та зазначення переваг і недоліків упровадження дистанційних технологій у процес професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Насправді характеризує науково-теоретичні основи, наводить основні принципи побудови, переваги і недоліки дистанційного навчання як педагогічної технології, раніше запропоновані О. Муковіз [13, с. 87].

Дистанційне навчання неможливе без використання цифрових інструментів. Під поняттям «цифрові інструменти» розуміємо Інтернет-платформи, онлайн-сервіси, програми, конструктори, додатки та інші цифрові ресурси, які можна використовувати на комп'ютерах, мобільних чи інших цифрових пристроях. Цифрові інструменти розглядаємо як компоненти інформаційних та інформаційно-комунікаційних технологій, які використовують в освітньому процесі. Праць про інформаційні технології в освіті як сукупність методів, засобів, прийомів пошуку, зберігання, опрацювання, подання і передавання графічної, текстової, цифрової, аудіо- і відеоінформації на основі електронних засобів комп'ютерної техніки і зв'язку є дуже багато. Серед них варто виокремити статті зарубіжних науковців, які вміщені у збірнику «ICT in Education in Global Context. Emerging Trends Report 2013-2014» [20]. Ця книга дає цілісні уявлення про нові тенденції і проблеми використання ІКТ у чотирьох сферах освіти (базовій, технічній і професійно-технічній, дистанційній і

безперервній та вищій освіті). Автори статей аналізують переваги, описують моделі і підходи впровадження ІКТ у сучасні освітні практики в усьому світі. Про вітчизняні дослідження і досвід використання ІКТ та окремих цифрових інструментів у практиці навчання студентів дізнаємося з праць В. Бикова [21], С. Литвинової, В. Лугового [22], І. Нагрибельної, Л. Сугейко, Ю. Мельничук, В. Вітюк, А. Лякішевої та ін. О. Кучерук зосереджує увагу на характеристиці засобів електронної лінгводидактики, спільно з Т.Магдич висвітлюють особливості використання електронних освітніх ресурсів під час навчання української мови в ліцеях, акцентуючи на вирішенні конкретного завдання – формування громадянської компетентності учнів. Дослідниці пропонують цікавий огляд окремих електронних освітніх ресурсів (мультимедійних презентацій, електронних посібників та підручників, словників, мережних програмних продуктів, електронних ресурсів, вебмайданчиків), а також розроблений кейс інтерактивних вправ з використанням онлайн сервісу LearningApp [10, с. 66-70].

Спираючись на аналіз зарубіжного досвіду та результати проведеного емпіричного дослідження, Т. Близнюк наголошує на необхідності формування цифрової компетентності як окремої складової професійних навичок сучасного вчителя, потребі активного використання цифрових інструментів під час викладання дисциплін у ЗВО [6]. Про практичне використання цифрових інструментів та основні тенденції підготовки вчителів до професійної інноваційної діяльності пише О. Будник [7].

Незважаючи на велику кількість досліджень проблем дистанційної освіти й ІКТ у навчанні студентів загалом, не достатньо висвітленим залишається питання використання конкретних цифрових інструментів у предметно-методичній підготовці майбутніх учителів початкової школи до реалізації змісту і завдань освітніх галузей НУШ. У цьому плані важливою джерельною базою нашої розвідки стали праці науковців Н. Богданець-Білокаленко, В. Вітюк, Т. Качак, Л. Неживої, С. Паламар, О. Фенцик, К. Чепуренко та ін., які висвітлюють досвід організації літературної освіти студентів спеціальності «Початкова освіта» в українських ЗВО на сучасному етапі, частково аналізують використання інноваційних (зокрема й комп'ютерних) технологій.

Літературна освіта майбутніх учителів початкової школи (інтегрована з методикою навчання) як система вивчення літератури і формування у студентів літературної та методичної компетентностей, що є складовими фахової підготовки педагога для реалізації змісту й завдань мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі, уже була предметом наших досліджень [23]. Літературну компетентність майбутніх учителів початкової школи розглядаємо як комплексну характеристику особистості, яка багато читає і добре обізнана з класичними та сучасними художніми творами для дітей українських і зарубіжних письменників (читацька компетентність); має сформовані літературознавчі навички і вміння аналізувати художні твори, критично осмислювати прочитане, давати йому оцінку (літературознавча компетентність); уміє добирати книги для дитячого читання (бібліотечно-бібліографічна компетентність); генерує і реалізовує творчі ідеї щодо роботи з дитячою книжкою (особистісно-діяльнісна компетентність); спроможна організовувати процес навчання читання в початковій школі відповідно до нових державних стандартів і програм, використовуючи ефективні методи і технології (методична компетентність).

Окремо порушувалась тема розвитку літературної компетентності та медіаграмотності студентів під час вивчення дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання» у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» [24]. Однією з педагогічних умов успішної реалізації експериментальної моделі формування літературної компетентності та медіаграмотності студентів, як показують результати емпіричного дослідження [24], є

систематичне і цілеспрямоване використання цифрових інструментів та медіаконтенту в організації офлайн і онлайн навчання.

Проблеми використання інноваційних технологій у літературній освіті вчителів початкової школи розкривають у своїй статті Л. Нежива, С. Паламар [25]. Авторки наголошують на доречності й ефективності «застосування інтегрованого підходу до вивчення дитячої літератури з методикою навчання», «оскільки на основі літературних творів відразу вибудовується методична модель їх вивчення, а для практичної апробації форм, методів, технологій навчання є програмні тексти українського письменства для дітей» [25, с. 133]. Як приклад наводять досвід викладання інтегрованого курсу «Рідномовна освіта: дитяча література з методикою навчання» у Київському університеті імені Бориса Грінченка. Л. Нежива та С. Паламар аналізують доцільність впровадження інтерактивних технологій, технологій критичного мислення, ІКТ-технологій, доповненої реальності, проєктної діяльності в літературну освіту майбутніх учителів початкової школи. Пропонують перелік завдань для студентів, серед яких ті, що вимагають використання ІКТ: створення буктрейлерів та коміксів, QR-квестів для молодших школярів за текстами творів сучасних письменників; ментальних карт (ресурс Mindmeister) за сюжетами прозових творів; відеопрезентацій про письменників та їхню творчість (ресурси «RoowToon», «Prezi»); візуалізованого плану творів за допомогою інфографіки; інтелектуальних ігрових завдань для молодших школярів (ресурс LearningApps)» [25, с. 137 - 138]. Для використання запропоновано тільки деякі цифрові інструменти. Поза увагою авторок - організація літературної освіти майбутніх учителів початкової школи в умовах дистанційного навчання.

Аналіз наукових праць дає підстави стверджувати, що досі ґрунтовно не розглядалось питання реалізації змісту й завдань літературної освіти майбутніх учителів початкової школи засобами цифрових інструментів в умовах дистанційного навчання; не проведено моніторингу доцільності й ефективності нових форм і методів роботи, авторських проєктів з використанням ІКТ.

Мета статті – проаналізувати використання цифрових інструментів в умовах дистанційної організації, інтегрованої з методикою навчання літературної освіти майбутніх учителів початкової школи. Задля досягнення мети порушено питання, що зумовили логічну структуру статті та основні її завдання: висвітлити специфіку літературної освіти майбутніх учителів початкової школи; проаналізувати й класифікувати цифрові інструменти її організації в умовах дистанційного навчання; розкрити власний досвід реалізації авторських проєктів, нових форм проведення онлайн занять з використанням цифрових інструментів і презентувати результати емпіричного дослідження щодо їх доцільності та ефективності під час вивчення дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання» (спеціальність «Початкова освіта» ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»); виокремити позитивні та негативні аспекти дистанційного навчання.

2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Методика дослідження побудована на комплексному аналізі змістового та методичного компонентів викладання курсу дитячої літератури (інтегрованого з методикою навчання) для студентів-педагогів в українських університетах в умовах дистанційного навчання, а також використання в освітньому процесі цифрових інструментів. Для реалізації поставлених у статті завдань використано теоретичні (аналіз нормативних документів, які визначають і регулюють освітній процес у ЗВО під час дистанційного навчання в умовах карантину; вивчення й узагальнення теоретико-методологічних праць фахівців) та емпіричні методи дослідження (педагогічне

спостереження за освітнім процесом; аналіз лекційних і практичних занять, проведених у дистанційному режимі; анкетування, бесіди, математична обробка даних).

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Літературна освіта майбутніх учителів початкової школи (студентів спеціальностей «Початкова освіта») здійснюється під час вивчення дисципліни «Дитяча література» згідно з діючими стандартами вищої освіти, навчальними планами. Це єдина нормативна дисципліна літературного спрямування. Упродовж останнього десятиліття у зв'язку з тенденціями скорочення навчального навантаження студентів, інтеграції дисциплін, змін у навчальних планах щодо співвідношення нормативних дисциплін та дисциплін за вибором студентів, в українських ЗВО спостерігаємо об'єднання «Дитячої літератури» з «Методикою навчання читання», «Виразним читанням», «Основами культури мовлення».

Основна мета викладання дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання» на педагогічних факультетах українських ЗВО – ознайомити студентів спеціальності «Початкова освіта» з українською та зарубіжною літературою для дітей, розвивати літературну компетентність і читацьку культуру, забезпечити опанування ними методики навчання літературного читання в початковій школі та промоції дитячого читання [26]. Зміст навчання студентів у межах цього курсу формують адресовані юним читачам художні тексти українських і зарубіжних письменників, праці літературознавчого й психолого-педагогічного спрямування, історико-літературні, рецептивно-критичні матеріали, а також нормативні документи, підручники з читання для початкової школи, методичні розробки, педагогічний досвід учителів-практиків. Позитивним аспектом названої інтегрованої дисципліни є те, що формування професійної компетентності (літературної та методичної) майбутніх учителів початкової школи відбувається комплексно, адже опрацювання й аналіз художніх текстів супроводжується методичною роботою та практичною апробацією завдань, форм і методів освітньої діяльності, актуальних у початковій школі.

З переходом з очної форми навчання на дистанційну зміст і завдання літературної освіти студентів не змінюються, тоді як суттєво змінюються методи, форми роботи, адаптовуються традиційні й актуалізуються нові інструменти, засоби навчання, ключовими стають інформаційні технології. Основною вимогою для організації дистанційного навчання є комп'ютерна грамотність, інформаційно-цифрова компетентність усіх його учасників.

Організація дистанційного навчання у ЗВО відбувається згідно з нормативними документами: Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні (2000), Положенням про дистанційне навчання (2013), у 2020 році – Постановою Кабміну № 215 (від 11.03.2020) та виданого на цій підставі Наказу МОН України «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19» (16.03.2020). Саме згаданим Наказом передбачено «виконання освітніх програм закладів освіти, зокрема шляхом організації освітнього процесу із використанням технології дистанційного навчання, що не передбачає відвідування закладів освіти її здобувачами, та у виняткових випадках шляхом ущільнення графіку освітнього процесу» [27].

В умовах дистанційного навчання виконання освітніх програм можливе лише за умови використання різних цифрових інструментів. Для реалізації змісту й завдань кожної галузі викладачі пропонують свої набори цифрових інструментів, які забезпечують найкраще засвоєння навчального матеріалу студентами та набуття ними необхідних компетентностей. У цьому контексті важливим є індивідуальний

педагогічний досвід, при порівнянні та зіставленні якого маємо можливість визначити найефективніші з цих інструментів.

Під час дистанційного навчання у 2020-2021 н.р. нами апробовані цифрові інструменти літературної освіти (інтегрованої з методикою навчання) – набір Інтернет-платформ, онлайн сервісів, програм, конструкторів, додатків та інших цифрових ресурсів, які дозволяють забезпечити формування літературної та методичної компетентностей студентів. За функціональним призначенням класифікуємо їх на чотири групи:

- 1) цифрові інструменти і платформи для організації онлайн навчання, які забезпечують різні моделі взаємодії викладача і студентів;
- 2) пошукові системи;
- 3) онлайн-сервіси й комп'ютерні програми для створення цифрового навчального контенту, медіадидактичних продуктів, реалізації авторських проєктів;
- 4) цифрові програми для оцінювання.

Під час вивчення майбутніми вчителями початкової школи дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання» у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» з метою налагодження взаємодії викладача зі студентами ми надали перевагу синтезу різних типів цифрових інструментів: використали університетську систему дистанційного навчання (d-learn.pnu.edu.ua), інтернет-ресурси для відеозустрічей та проведення занять в онлайн режимі (google meet, zoom), організували віртуальні класи (classroom, classtime, learnindApp). Продуктивними були три моделі взаємодії викладач – студент, які виокремлено з урахуванням кількох критеріїв характеристики (тип і канали; синхронність / діахронність; індивідуальність / колективність):

- синхронна взаємодія в реальному часі та єдиному віртуальному просторі, яка відбувається завдяки активному онлайн спілкуванню через відеозв'язок (усі учасники бачать і чують один одного, мають можливість вступати в розмову);
- опосередкована (асинхронна) взаємодія, що стає можливою завдяки переважно письмовому (як правило, відстроченому) спілкуванню між учасниками навчального процесу, а також є системою самостійно виконаних студентами завдань й оцінювання їх викладачем;
- взаємодія з використанням приватних каналів спілкування (e-mail, viber, facebook), яка могла бути синхронною й асинхронною як індивідуальною з конкретними студентами, так і колективною, коли учасники навчального процесу одночасно комунікують у груповій бесіді, чаті, соцмережах.

Актуалізація першої моделі відбувалася тоді, коли відповідно до електронного розкладу проводили лекційні чи практичні заняття, а також організовували зустрічі з письменниками, учителями. Для цього використовували інтернет-ресурси для організації відеоконференцій (google meet, zoom), завдяки яким учасники мали можливість висловлювати власні думки, проводити дискусії та обговорення, транслювати наочні матеріали зі свого ПК чи смартфона, спілкуватися в чаті, робити відеозаписи зустрічей. Такий формат дає змогу дотримуватися принципу ідентифікації, унеможливорює фальсифікацію навчання, підсилює контроль самостійності виконання завдань студентом. Це та модель дистанційного навчання, яка найбільше наближена до традиційного в плані комунікації, взаємодії не тільки між студентами і викладачем, а й студентів між собою. Цілком погоджуємося з думкою дослідниці О. Гончар, яка переконана, що «ефективність організації педагогічної взаємодії агентів такого комунікативного акту зумовлена низкою факторів, а саме: змістом дисципліни (змістом та метою навчання), фоновими факторами (розміром навчальної групи, рівнем інтелектуального розвитку, етнічною приналежністю тощо), засобами комунікації (мовою діалогу, формою та якістю зв'язку), формою контролю» [28].

Друга модель була реалізована тоді, коли студенти працювали з навчальними матеріалами (лекційні матеріали, методичні рекомендації до підготовки практичних занять та виконання самостійної роботи), виконували завдання з кожної теми та надсилали роботи викладачу для перевірки й оцінювання. Такими завданнями з дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання», наприклад, були тестування, а також завдання для самостійної роботи (написання есе, створення інтерактивних плакатів, ментальних карт, лепбуків, відеовідгуків, буктрейлерів на основі вивчення національних літератур для дітей; розроблення конспектів уроків з літературного читання, підбір вправ для формування читацької компетентності молодшого школяра, підготовка рекомендаційних плакатів та проєктів з промоції дитячого читання, створення електронних інтерактивних вправ для учнів з використанням конструктора Learning Apps тощо). Основною платформою для завантаження лекційних та інших матеріалів для студентів, проходження тестування була університетська система дистанційного навчання d-learn. Опитування й тестування проводили за допомогою google-форм. Інші завдання студентам було призначено в спеціально створених google-класах (classroom). Такі завдання завжди супроводжувались додатковими матеріалами, інструкціями до виконання, зразками робіт (наприклад, інструкції «Як написати академічне есе», «Як створити інтерактивний плакат», «Як підготувати самостійний конспект уроку» тощо) і покликаннями на інтернет-ресурси. Така модель дистанційного навчання ідеально підходить для презентацій письмових і творчих робіт, їх перевірки й оцінювання викладачем.

Третя модель взаємодії була ефективною під час налагодження навчальної діяльності студентів і використовувалась переважно з метою обумовлення та уточнення організаційних моментів щодо проведення, типу та характеру занять. Приватне спілкування потрібне для індивідуальних консультацій, детального пояснення чи обговорення (затвердження) наукових і творчих студентських проєктів. Також ця модель передбачає активне використання соцмереж і робить можливим колективне спілкування студентів між собою.

Як свідчить аналіз праць зарубіжних науковців, класифікація взаємодії учасників навчального процесу під час дистанційного навчання може вибудовуватись на основі не двох (викладач – студент), а трьох складових. Американський дослідник М. Мур (M. Moore), якого вважають основоположником сучасної онлайн освіти, виокремлює три типи взаємодії: студент – контент (зміст навчального курсу), студент – викладач, студент – студент [3]. На його думку, регулярна й активна взаємодія між викладачем і студентом забезпечує ефективну дидактичну взаємодію студента зі змістом навчального матеріалу, що своєю чергою є визначальною характеристикою освіти. Опанування студентом змісту навчальної дисципліни значною мірою залежить від його індивідуальних рис, рівня інтелекту, наполегливості, ступеня самостійності в навчанні. Це значною мірою впливає на його індивідуалізацію навчання. Взаємодію між викладачем і студентом науковець називає важливою для тих, хто вчить, і бажаною для тих, хто здобуває знання. У такій комунікації можливий індивідуальний підхід, зворотний зв'язок, врахування потреб і можливостей кожного.

Взаємодію між студентами М. Мур називає новим виміром дистанційної освіти, що стане викликом у 90-х роках ХХ століття. Сьогодні не є проблемою дистанційно організувати взаємодію учень – учень чи групову взаємодію кількох учнів за участі чи без участі викладача, безпосереднє спілкування в режимі онлайн у реальному часі (синхронне навчання) чи опосередковану, відстрочену комунікацію (асинхронне навчання). Групову взаємодію в навчальному процесі вважають дуже цінним ресурсом у навчанні й інші науковці (G. Phillips, G. Santoro, S. Kuehn). Названі типи взаємодії забезпечують результативність та дієвість навчального процесу.

Як засвідчує аналіз теоретичних праць та показує практика, успішність дистанційного навчання залежить від продуктивності освітнього процесу. Чинниками продуктивності виступають майстерність викладача в плануванні й структуруванні змісту курсу, визначенні конкретних цілей і очікуваних результатів навчання, виборі методів і форм роботи, організації змістовної, цікавої, регулярної, активної та інтерактивної взаємодії зі студентами; мотивація, самоорганізація та самоконтроль студентів, навички роботи на комп'ютері, у мережі; технічні можливості й забезпечення для повноцінного навчання (наявність ПК чи інших пристроїв, доступ до мережі Інтернет) кожного студента.

До активної пізнавальної та креативної діяльності, критичного мислення студентів спонукає як зміст дисциплін літературного циклу, так і форми й методи роботи. Змістовий компонент формування літературної компетентності майбутніх учителів початкової школи повною мірою представлений у спеціально створених відповідно до навчальних програм підручниках «Українська література для дітей та юнацтва» (Т. Качак), «Зарубіжна література для дітей» (Т. Качак, Л. Круль) і не залежить від форми навчання. Зміст літературної освіти формує велика кількість текстів українських та зарубіжних авторів. Щоб його опанувати, необхідна не тільки достатня кількість годин, а й відповідна методична система роботи з текстами, спрямованість на формування читацької культури, здатність до емоційно-чуттєвого переживання, критичного й творчого мислення студентів. Компонентом змісту є також теоретичні основи й аналіз педагогічного досвіду з методики навчання літературного читання молодших школярів. Дистанційне навчання дає можливість ознайомити всіх студентів з класичною і сучасною дитячою літературою, але не забезпечує повною мірою формування навичок аналізу твору, індивідуальної інтерпретації, суб'єктивного оцінювання, емоційного переживання та інших аспектів читацької діяльності. У такому режимі немає можливості повною мірою реалізувати й програму формування відповідних навичок і вмінь з методики навчання літературного читання, наприклад, проведення традиційного уроку в реальному просторі.

Методичний компонент реалізації поставленої мети під час дистанційного навчання формували традиційні, нові й авторські методи і форми роботи з постійним, цілеспрямованим і систематичним використанням цифрових інструментів усіх чотирьох груп.

До першої групи цифрових інструментів належать платформи *Zoom*, *Google Meet*, *Skype*, *Webex* (сервіси для організації онлайн конференцій та відеозв'язку), *Google Classroom* (сервіс для створення, поширення і класифікації завдань, прискорення обміну файлами та взаємодії між учасниками освітнього процесу), *Ding Talk* (сервіс для відеозв'язку та дистанційного навчання), *Moodle* (інформаційне середовище, яке створене для організації дистанційних курсів; орієнтована на організацію взаємодії між викладачем та студентами система управління навчанням, яка надає можливість проєктувати, створювати та керувати інформаційно-навчальними ресурсами), *YouTube* (відеосервіс для завантаження та перегляду відеолекцій і відеоматеріалів).

Друга група цифрових інструментів – пошукові системи, якими найчастіше користуються українці: *Google* (87,56%), *Яндекс* (8,75%), *Bing* (1,03%), *Yahoo* (0,74%) [29]. Пошукові сервіси студенти використовують дуже активно, особливо під час організації і проведення вебквестів, перевернутого і проєктного навчання.

До третьої групи цифрових інструментів належать онлайн-сервіси й комп'ютерні програми для створення дидактичного матеріалу для уроків читання (навчальні лабораторії, програми для генерування qr-кодів, створення хмари слів, електронних інтерактивних вправ), мультимедійного супроводу вивчення літератури (відео- та аудіопроекти, мультимедійні презентації, програми, що забезпечують візуалізацію

навчального матеріалу). Доступними є вебсервіси для створення мультимедійного, інтерактивного контенту для комунікації, спільної роботи, візуалізації та використання ігрових комп'ютерних засобів навчання: *Thinglink*, *Glogster*, *Genially* (створення інтерактивних плакатів), *Tiki-Toki*, *Time line JS*, *Time.Graphics* (створення інтерактивних часових стрічок подій із додаванням фото, аудіо та відеоматеріалів), *FreeMind*, *iMindMap*, *Mindomo*, *Mindmeister*, *Spiderscribe* (створення ментальних карт тощо), *Powtoon.com*, *Sparkol VideoScribe* (створення анімаційних роликів та відеоскрайбінгу), *Mentimeter*, *Wordart.com*, *Word it out* (візуалізація, створення хмари слів), *Kahoot*, *Plickers*, *Cosrative*, *ClassMarker* (створення навчальних ігор, вікторин), *Padlet.com*. (віртуальна дошка на яку можна прикріплювати фото, файли, посилання на сторінки інтернету, замітки), *Learning Apps* (створення інтерактивних вправ і завдань), *Projeqt* (створення динамічних онлайн презентацій), *Piktochart* (створення презентацій у форматі інфографіки), *RenderForest*, *Popkorn Maker* (створення і наповнення цікавим контентом навчального відео), *Movavi Clips*, *YouCut*, *VideoShow*, *PowerDirector*, *KineMaster*, *VivaMaster* (відеорадатори), *Power Point*, *PowToon*, *GoAnimate*, *Sparkol VideoScribe*, *Animaker* (створення відеоскрайбінгу) та ін.

Четверта група цифрових інструментів – програми *Kahoot*, *Formative*, *Quizizz*, *Plickers*, *Google Forms*, які використовують під час дистанційного навчання для оцінювання знань і вмінь студентів.

Режим відеозв'язку зі студентами онлайн уможлиблював проведення традиційних лекцій, лекцій-візуалізацій, лекцій-конференцій, організацію бесід та обговорення прочитаних творів, презентацію творчості українських та зарубіжних письменників. Цей формат дав змогу більшою мірою реалізувати принцип наочності, візуалізації дистанційного навчання: використовувати доступні в Інтернеті ресурси, наприклад, перегляд фрагментів екранізацій за мотивами творів чи відеоуроків літературного читання, методичних матеріалів. Під час бесіди можна миттєво демонструвати необхідну інформацію, знайти текст чи методичні розробки, нормативні документи. Під час аудиторного навчання такі можливості часто обмежені через відсутність доступу до Інтернету, мультимедійної дошки, ресурсів на приватних ПК. До нових форм роботи належать авторські проекти та нетрадиційно побудовані заняття, інтерактивна взаємодія студентів онлайн, які наводимо нижче. При підготовці групових проектів студенти активно спілкуються між собою, спільно виконують певне завдання, часто працюють разом над одним і тим же документом і опановують різні цифрові інструменти. Реалізації принципу максимальної уваги студентів під час онлайн заняття, як показує наша практика, сприяє гра «Ланцюжок» (на задалегідь опубліковані в чаті кожним студентом запитання до теми за чергою відповідають усі, утворюючи «ланцюжок» інформації). Активну участь студенти беруть в оксфордських дебатах, захищаючи власні погляди на певну педагогічну проблему.

В умовах дистанційного навчання зростає потреба в текстових та мультипрезентаційних матеріалах, які для студентів стають першочерговим джерелом інформації та здобування літературних знань. Популярністю серед здобувачів освіти користуються також аудіо- та відеолекції викладача, які доступні в будь-який час, а не тільки онлайн. З цією метою відеофрагменти лекцій з «Дитячої літератури та методики навчання літературного читання», а також відеовиступи і відеодоповіді з інших проблем, які розглядаються під час вивчення дисципліни, було розміщено на платформах відкритого доступу youtube та researchgate. Ці матеріали на етапі ознайомлення забезпечують односторонню комунікацію студентів з «предметним експертом» (M.G.Moore), є ефективними засобами реалізації перевернутого навчання.

Спостереження та емпіричне дослідження показало, що пізнавальний інтерес, мотивацію до навчання у студентів посилювали нетрадиційні, авторські методи і форми

роботи. Під час очного навчання супровідним компонентом вивчення дисциплін «Дитяча література та методика навчання літературного читання» є проєкт «Літературна кавалерка» (автор ідеї та організатор – Т. Качак) – це ігри-презентації сучасних книг, ігри-змагання команд читачів, які відбуваються за участі письменників. Одним з етапів гри є презентація книжки у форматі буктрейлера, відеосюжету. Під час підготовки цього завдання студенти набувають практичних навичок роботи з відеоредакторами, цифровими інструментами, які дозволяють створювати інфографіку й передавати читацькі враження від прочитаного, якісно візуалізувати фрагменти художніх текстів. Такий формат презентації сприяє розвитку творчості, критичного мислення й цифрової майстерності студентів, вимагає активної читацької рецепції, інтерактиву та проявів особистого характеру. Як показує досвід, саме такі форми роботи з майбутніми педагогами є найдієвішими засобами формування в них умінь організовувати дитяче читання, промоцію дитячих книг і формувати читацьку культуру вихованців. Дистанційна форма не дає змоги провести «Літературну кавалерку» у традиційному форматі й передати читацькі емоції, які виникають під час гри. Однак в умовах дистанційного навчання спілкування з авторами книг для дітей відбувалось під час інтерактивних онлайн зустрічей «Літературна академія». Учасники таких онлайн заходів вели активний діалог, обговорювали проблеми сучасної дитячої книжки і читання, висловлювали міркування в чаті.

Аналогічно очному навчанню в онлайн режимі практикували зустрічі з відомими бібліотекарями, дослідниками дитячої книжки, бінарні лекції з педагогами-практиками, тематичні вебінари зі студентами старших курсів. Практикуємо щорічне святкування Міжнародного дня дитячої книги, літературні квести («In scodo», 2015; «Сучасна література для дітей та методи промоції дитячого читання», 2019) й мандрівки. У 2019-2020 році успішно провели інтегроване заняття міжкультурної взаємодії «Казки народів світу. Традиції дитинства» [30]. Було інтегровано дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання», «Українська мова як іноземна», «Англійська література для дітей». Студенти Педагогічного факультету разом зі студентами ІФНТУНГ ознайомилися з казками народів світу, які презентували представники різних національностей; створювали «дерево казок» і шукали спільні традиції з дитинства. Дистанційний формат дає змогу реалізувати цю ідею і навіть розширити горизонти міжкультурної комунікації.

Успішними були заняття, проведені у формі майстер-класу «Інтерактивний плакат – засіб візуалізації навчального матеріалу та формування літературної компетентності молодших школярів» та онлайн аукціону методичних ідей «Конспекти інтегрованих і нетрадиційних уроків літературного читання». Під час майстер-класу кожен студент демонстрував свій інтерактивний плакат, розкривав секрети його створення та використання обраного вебсервісу, розповідав, як працює, які елементи містить, на яких уроках читання і як правильно і доцільно використовувати запропонований медіапродукт. Інші студенти активно обговорювали роботу, оцінювали її. У такий спосіб на занятті було реалізовано групову взаємодію здобувачів освіти, що особливо важливо для подальшої мотивації, генерування креативних ідей, набуття навичок експертизи методичних розробок та розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів. Відповідно відбувається одночасне формування як предметної, так і методичної та цифрової компетентностей студентів. Майбутні вчителі самостійно створюють різні види дидактичних матеріалів для уроків літературного читання, а набуті навички роботи з цифровими інструментами використовують під час підготовки презентацій, ігор, інтерактивних плакатів, ментальних карт, вправ і завдань для проведення уроків та організації навчання з інших предметів.

Для прикладу проілюструємо інтерактивні плакати, створені студентами за допомогою цифрових інструментів у програмах *Microsoft PowerPoint* (Рис. 1), *Glogster* (Рис. 2), *Thinglink* (Рис. 3), *Genially* (Рис. 4). Інтерактивний плакат – це електронний засіб презентації інформації в різних формах; навчальний ресурс, який має інтерактивну навігацію, яка дозволяє відобразити необхідну інформацію відразу на одній площині: графіку, текст, аудіо, відео. Простий, зручний і яскравий інтерфейс дає змогу вчителю цікаво організувати роботу на будь-якому уроці, провести промоцію дитячого читання чи перевірити знання учнів з певної теми. Інтерактивний плакат можна використовувати на етапі знайомства з новим матеріалом, при повторенні, узагальненні, перевірці домашнього завдання, під час перевернутого навчання. Кожна з комп'ютерних програм для створення цього засобу навчання має свої переваги. Інтерактивний плакат, створений у *Microsoft PowerPoint*, функціонує без доступу до Інтернету, може бути розісланий учням у вигляді файлу. На рис. 1 зображено декілька слайдів інтерактивного плаката, підготовленого для уроку літературного читання на тему «Казки про Алісу Льюїса Керрола» (автор - Діана Петрінко). Це приклад способів відбору і демонстрації матеріалу; синтезу графіки, тексту, звуку й відео; поєднання інформативних джерел із завданнями й запитаннями.

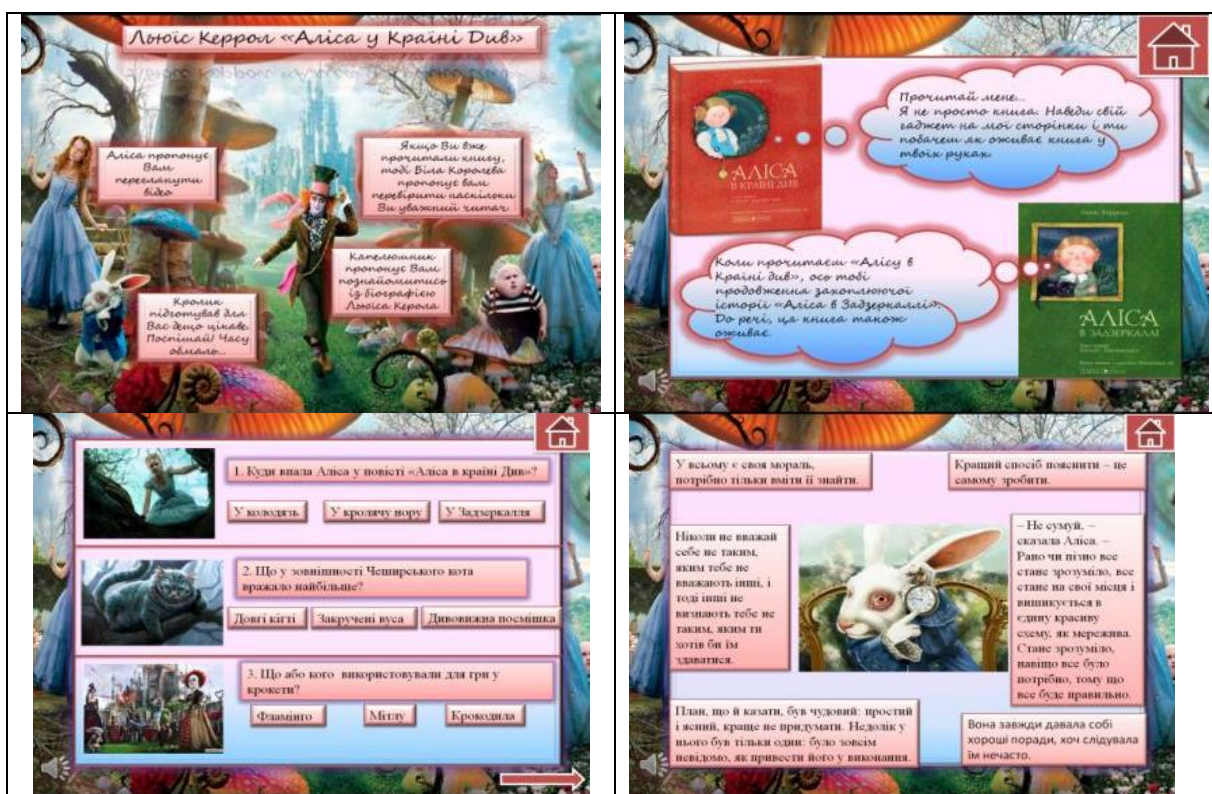

Рис. 1. Інтерактивний плакат, створений у програмі *Microsoft PowerPoint*

Інтерактивні плакати, створені з використанням цифрових інструментів вебсервісів *Glogster*, *Thinglink* та *Genially*, потребують постійного доступу до Інтернету. Найкраще їх демонструвати на інтерактивній дошці. Плакат для уроку на тему «Казки братів Грімм» (Рис. 2), створений за допомогою онлайн конструктора *Glogster*, містить короткі відомості про казкарів, зображення обкладинок казок, аудіофайли, буктрейлер за мотивами казки «Пані Метелиця» (автор – Юлія Гуцул). Усі функціональні можливості цієї роботи можна оцінити, перейшовши за покликанням: <https://edu.glogster.com/glog/glog-from-prague-cz-jan-05-2016-5ea8209ed0bb6/3hnixntx1nh>

Рис. 2. Інтерактивний плакат, створений за допомогою вебсервісу Glogster

Плакат, присвячений вивченню творчості Ганса Христіана Андерсена, розроблено з використанням цифрових інструментів сервісу Thinglink (Рис. 3).

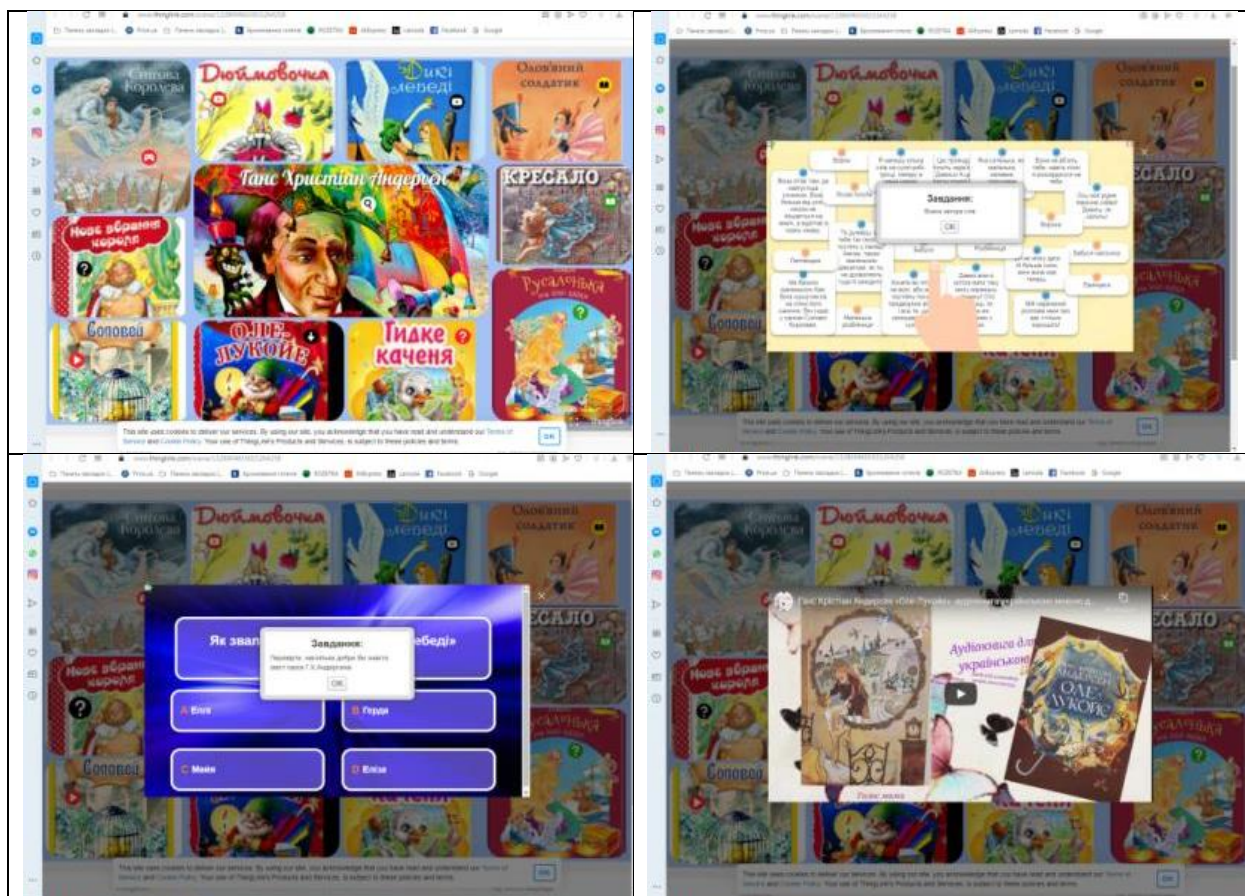

Рис. 3. Інтерактивний плакат, створений за допомогою вебсервісу Thinglink

Ця робота вирізняється різноманітністю матеріалів різного типу: інформаційні тексти (біографія автора), аудіофайли з казками, художні тексти для читання,

інтерактивна вправа (створена у програмі LearningApp), відеофільми за мотивами казок «Соловей», «Дюймовочка», тестові завдання для засвоєння змісту казки «Гидке каченя», гра «Пошук персонажів казки “Русалонька”» (автор – Любов Вовк).

Створюючи інтерактивні плакати, студенти орієнтувались на те, з якою метою і яким чином вони будуть використовуватися. Продемонстрований плакат про творчість Ганса Христіана Андерсена розроблено як мультимедійне забезпечення до уроку узагальнення знань з літературного читання, але він успішно може бути засобом промоції дитячого читання, ознайомлення з творчістю письменника. У продукті поєднано інформаційні матеріали із завданнями, іграми. Є плакати, головна функція яких – інформувати, хоч окрім покликання на тексти, аудіофайли та відеофайли, можуть містити і загальні запитання. Прикладом подібної роботи є плакат на тему «Німецька література для дітей» (автор – Наталія Федора) (Рис. 4). Кожне зображення, окрім короткої інформації про дитячі книжки німецьких письменників, містить покликання на джерела з інших ресурсів. Одне із завдань – зібрати пазл, відповідаючи на запитання за змістом казки Гофмана «Лускунчик». Плакат містить домашнє завдання (створити презентацію улюбленої книжки і доповнити запропонований список німецьких дитячих книг). До кожного плаката студенти пропонують поетапну методичку його практичного використання на уроці чи в позаурочний час у початковій школі.

Рис. 4. Інтерактивний плакат, створений за допомогою вебсервісу Genially

Під час проходження педагогічної практики в закладах початкової освіти студенти активно використовували інтерактивні плакати як засоби промоції дитячих книг і читання на бібліотечних уроках, виховних заходах та уроках позакласного читання. Такі інтерактивні плакати можна змінювати, доповнювати, удосконалювати, а також розміщувати на сайтах шкіл з метою ознайомлення учнів з новинками

бібліотеки, використовувати для організації читацької діяльності, конкурсів читачів тощо. На рис. 5 подаємо окремі роботи як зразки (автори – Іра Гундяк, Віра Скриник, Марія Шовгенюк, Христина Говдяк).

Простий інтерфейс та навігація інтерактивних плакатів роблять їх зручними і забезпечують активну взаємодію учня з поданим матеріалом, мотивують до пізнавальної діяльності. За допомогою цього цифрового продукту можна створювати план роботи здобувачів освіти на день чи тиждень під час дистанційного навчання; опорний конспект з теми чи тематичного блоку, презентувати будь-який навчальний контент.

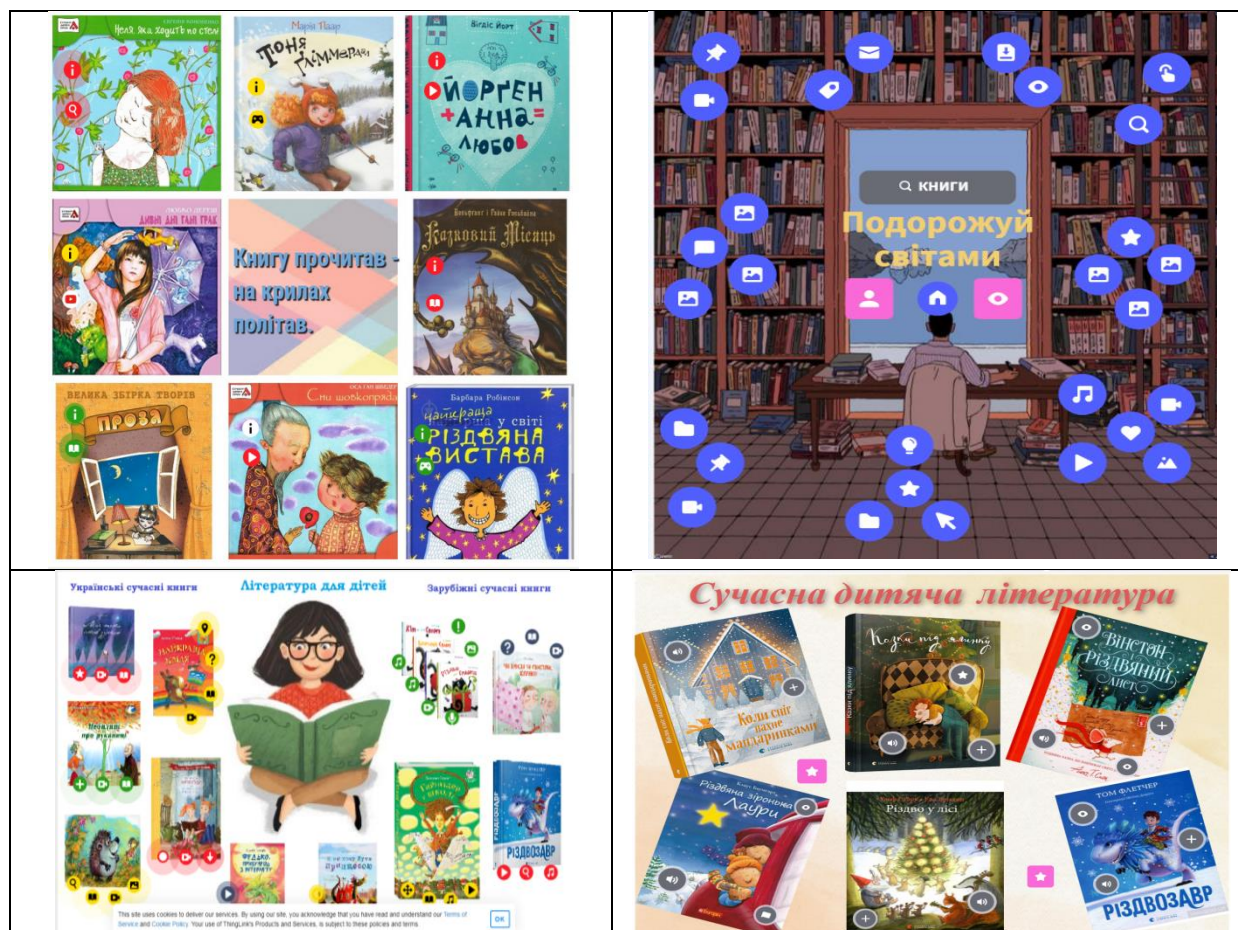

Рис. 5. Інтерактивні плакати, створені з метою промоції дитячих книг і читання

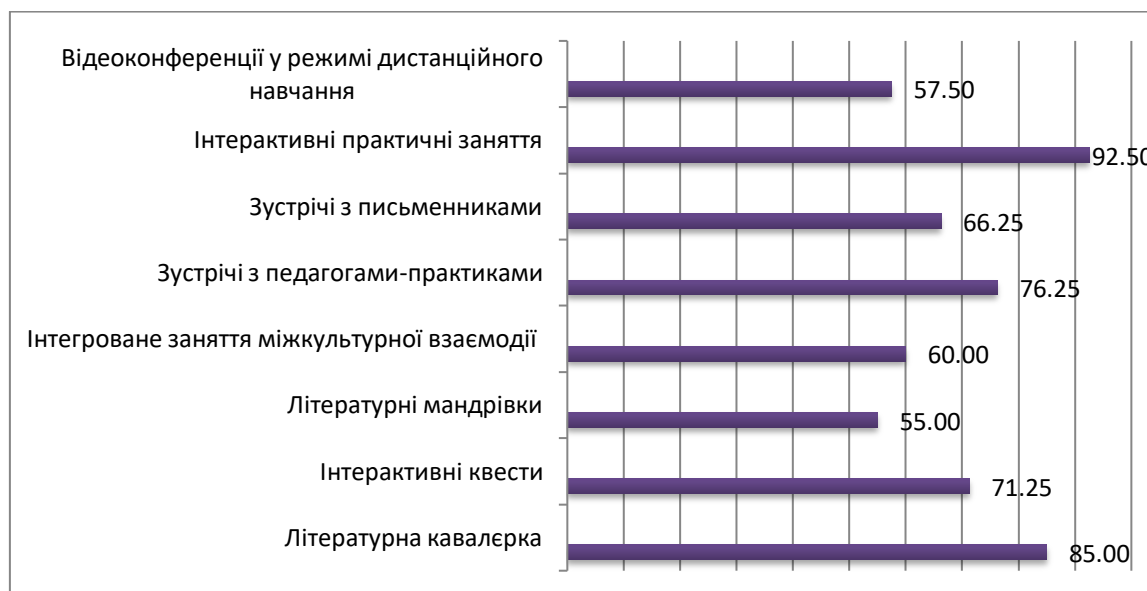
Аукціон методичних ідей – практичне онлайн заняття, на якому кожен студент презентував свій лот – заздалегідь розроблений конспект інтегрованого чи нетрадиційного уроку літературного читання для 2-4 класів. Інші учасники оцінювали, «купували» роботу, пропонуючи за неї бали (від 1 до 10). Викладач на такому занятті виконує роль аукціоніста, передбачено присутність фахівця з сертифікації методичних ідей (наприклад, сертифікацію конспектів інтегрованих уроків читання і англійської мови проводив викладач англійської мови) та секретаря аукціону. Варто відзначити високу ефективність таких занять та продуктивність роботи кожного студента.

Отже, саме предметний зміст діяльності, емоційний характер взаємодії, яка складається між усіма учасниками навчального процесу, широке використання новизни запропонованих завдань, цікаві форми проведення заняття, активне використання можливостей ІКТ і цифрових інструментів, центрування особистості кожного студента

з його креативними ідеями й створеними продуктами, а разом з тим організація групової взаємодії (зокрема й плані обговорення й оцінювання), забезпечують ефективність, успішність, результативність літературної освіти майбутніх педагогів як під час очного, так і в процесі дистанційного навчання.

З метою з'ясування педагогічної доцільності впровадження нетрадиційних й авторських методів і форм літературної освіти студентів педагогічних спеціальностей в умовах традиційного і дистанційного режиму та ефективності застосування засобів інформаційних комп'ютерних технологій, цифрових інструментів ми провели опитування серед студентів, які вивчали дисципліну «Дитяча література та методика навчання літературного читання» упродовж 2019 – 2020 н.р. Опитуванням було охоплено 80 майбутніх учителів (студентів 3 курсу). Респонденти могли одночасно обрати 2-3 запропоновані варіанти відповіді. Результати емпіричного дослідження показали, що новими, ефективними, цікавими і доцільними для засвоєння змісту курсу і формування професійної компетентності педагога студенти вважають «Літературну кавалерку» (85 %), інтерактивні квести (71, 25 %), літературні мандрівки (55 %), інтегроване заняття міжкультурної взаємодії (60 %), зустрічі з педагогами-практиками (76, 25 %), зустрічі з письменниками (66, 25 %), інтерактивні практичні заняття (92, 5 %), відеоконференції в режимі дистанційного навчання (57, 5 %). Див. рис. 6.

Рис.6. Відповіді респондентів на запитання про доцільність упровадження нетрадиційних й авторських методів і форм літературної освіти майбутніх учителів початкової школи

На підставі цих результатів можемо стверджувати, що впровадження названих методів і форм літературної освіти майбутніх учителів у дистанційному форматі сприятиме підвищенню інтересу студентів до навчання, удосконаленню навичок роботи з цифровими інструментами, активізуватиме їх пізнавальну, творчу, комунікаційну діяльність.

У відповідях на запитання «Які форми будете використовувати у вашій педагогічній діяльності?» 61,25 % опитаних студентів надали перевагу інтерактивному квестові, 45 % – літературній мандрівці, 43,75 % – творчому інтерактивному читанню, 60 % – інтерактивним онлайн заняттям (див. рис. 7)

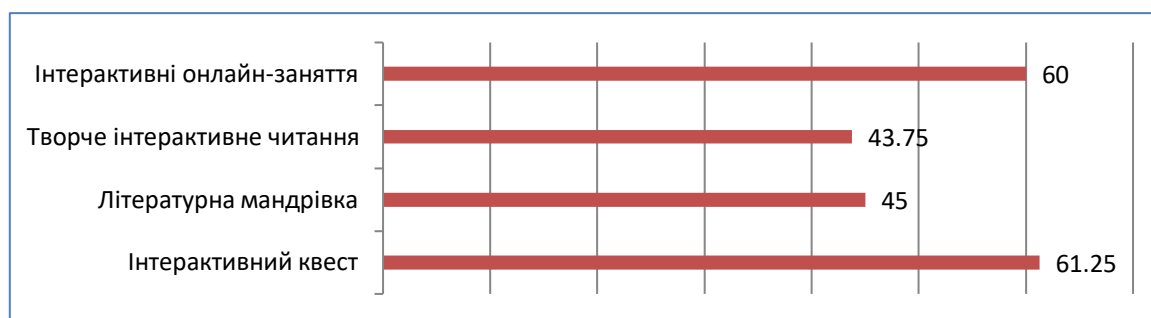

Рис.7. Відповіді респондентів на запитання про вибір форм роботи у власній практичній діяльності

Такі результати опитування очікувані, адже у формі інтерактивних онлайн занять, квестів чи літературних мандрівок не тільки проводимо деякі практичні заняття з дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання», а й розробляємо конспекти уроків з літературного читання для молодших школярів. Як схему-матрицю таких занять часто використовуємо інтерактивні плакати, на яких за допомогою інтерактивних точок, графічних зображень і тексту позначаємо етапи заняття, квесту чи мандрівки, додаємо завдання, вправи та ігри, розроблені в програмі LearningApp чи WordWall, покликання на інший цифровий навчальний контент.

Аналіз результатів опитування показав, які цифрові інструменти студентам було опанувати найважче, а які найлегше; які давали найбільше можливостей для реалізації креативних задумів, а які мали певні обмеження. 77, 5 % студентів визнали, що найлегше було працювати в *PowerPoint*, але для створення мультимедійних дидактичних матеріалів використовували інші вебсервіси, які дають більше можливостей і потребують меншої затрати часу на виготовлення продукту. Усі студенти зізналися, що, створюючи інтерактивні плакати, вперше працювали з сервісами *Glogster*, *Thinglink* та *Genially*, але надалі в підготовці та організації освітнього процесу будуть активно використовувати саме їх. Значна частина (65 %) опитаних констатувала, що підвищила свої навички роботи з відеоредакторами *Movavi*, *Windows Movie Maker*, *XMedia Recode*; 87, 5 % студентів почали активно використовувати цифрові інструменти для створення QR-кодів, хмар слів, інтерактивних електронних дидактичних продуктів під час підготовки завдань з різних навчальних дисциплін. 42, 5 % студентів опанували техніку відеоскрайбінгу.

Оцінюючи роботу під час дистанційного навчання, 79 студентів з 80 зазначили, що заняття з дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання» у такому режимі були цікавими, корисними й ефективними. На запитання «Якому типові навчання ви б надали перевагу, якби вибирали форму вивчення курсу «Дитяча література та методика навчання літературного читання», студенти відповіли неоднозначно. 50 опитаних (62,5 %) надали перевагу змішаному, очно-дистанційному навчанню, 28 (35 %) – очному (аудиторному) і тільки 2 (2,5 %) хотіли б навчатися виключно в дистанційному режимі (див. рис 8). Такі результати опитування свідчать, що дистанційна форма навчання позитивно сприймається студентами.

Сьогодні ми можемо реально оцінити переваги й недоліки дистанційної форми навчання. Погоджуємося з думкою дослідників, які серед переваг називають гнучкість та індивідуалізацію навчання (О. Муковіз); екстериторіальність (Л. Лавриненко); інформаційну забезпеченість та високу самоорганізацію студентів (Ю. Соколова); можливість організації безперервного моніторингу академічної активності, контролю знань та зміну функцій викладача і студента (А.Берестова). Негативно позначились на навчанні відсутність безпосередньої взаємодії викладача та учасників освітнього

процесу; потреба в технічному і програмному забезпеченні, засобах дистанційного навчання; проблема ідентифікації та самостійності навчання; недостатність практичної роботи. О. Муковіз переконує, що під час дистанційного навчання виникають проблеми «подолання психологічної ізоляції», «ефективного керування навчальною діяльністю та ефективності зворотного зв'язку в дистанційному курсі», «психологічної невідповідності вчителів до роботи» [11].

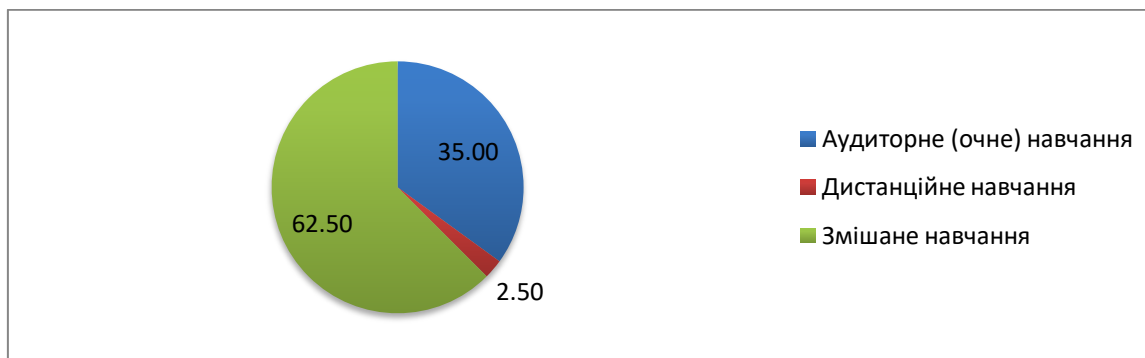

Рис. 8. Відповіді респондентів щодо вибору форми вивчення курсу «Дитяча література та методика навчання літературного читання»

Під час опитування студенти визначили такі позитивні сторони дистанційного навчання: зручно, інтерактивно, цікаво; більше вільного часу вдома; гнучкий графік; знайомство з новими цифровими технологіями і опанування комп'ютерних програм, сервісів; можливість навчатися вдома у зручний час; швидке й об'єктивне оцінювання; зручно запрошувати авторів для онлайн спілкування і презентацій. Найбільша кількість опитаних негативними аспектами дистанційного навчання вважає відсутність живого спілкування з викладачами й одногрупниками; постійну роботу з комп'ютером, телефоном; проблеми з інтернет-зв'язком у віддалених населених пунктах.

Погоджуємось із тим, що дистанційне навчання відкриває нові можливості вдосконалення змісту й форми контенту (візуалізація, наочність, максимальне використання інтернет-ресурсів), цифрових каналів його передавання, але натомість позбавляє всіх учасників навчального процесу соціальної, емоційної взаємодії, «живого» інтерактиву. Дистанційне навчання, яке впроваджене замість аудиторного (як у ситуації з введенням карантину), не характеризується гнучкістю, не передбачає індивідуального графіка, адже регламентується розкладом занять, навчальними планами, семестровими межами. Вивчення дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання» у дистанційному режимі фактично унеможливує набуття студентами практичних навичок проведення уроків, апробації методів і форм роботи, притаманних очному навчанню. А практична підготовка студентів до реалізації змісту й завдань мовно-літературної освітньої галузі в НУШ, зокрема щодо опанування вмінь методично правильно (з використанням новітніх технологій) забезпечити формування читацької, літературознавчої, бібліотечно-бібліографічної та особистісно-діяльнісної компетентностей молодших школярів, є обов'язковою.

Отже, оптимальною для реалізації змісту й завдань літературної освіти майбутніх учителів початкової школи, на нашу думку, може бути модель змішаного навчання, у якій доцільно буде синтезовано очний (аудиторний) та дистанційний компоненти, ефективно використано цифрові інструменти навчання.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблема дистанційного навчання не нова і достатньо досліджена в загальному плані. Але якщо раніше вона розглядалась у контексті інформатизації суспільства, сприймалась більшістю як альтернатива і перспектива в майбутньому, то зараз набуває особливої актуальності як глобальне явище сьогодення, оскільки дистанційне навчання є нагальною потребою в організації освітнього процесу на всіх ланках освіти. В умовах пандемії Covid-19 ключовими стають інформаційно-комунікаційні технології і цифрові інструменти навчання, набувають актуальності дослідження та методичні рекомендації щодо їх використання під час реалізації змісту й завдань кожної галузі знань і формування визначених Стандартом вищої освіти загальних і спеціальних (фахових) компетентностей студентів спеціальності «Початкова освіта».

Під час підготовки майбутніх учителів початкової школи у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» дистанційне навчання відбувається на основі використання доступних платформ, ресурсів та цифрових інструментів. Ми зосередили увагу на специфіці організації інтегрованої з методикою навчання літературної освіти студентів спеціальності «Початкова освіта» в умовах дистанційного режиму. Сформулювали дефініцію поняття «цифрові інструменти літературної освіти» (інтегрованої з методикою навчання) – набір Інтернет-платформ, онлайн-сервісів, програм, конструкторів, додатків та інших цифрових ресурсів, які дають змогу забезпечити формування літературної та методичної компетентностей студентів. Спираючись на функціональний критерій, класифікували апробовані під час викладання дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання» цифрові інструменти на чотири групи: 1) цифрові інструменти і платформи для організації онлайн навчання, які забезпечують різні моделі взаємодії викладача і студентів; 2) пошукові системи; 3) онлайн-сервіси й комп'ютерні програми для створення цифрового навчального контенту, медіадидактичних продуктів, реалізації авторських проєктів; 4) цифрові програми для оцінювання.

Аналіз теоретичних праць і проведене емпіричне дослідження дали підстави засвідчити, що літературна освіта студентів педагогічних спеціальностей зі зміною в умовах карантину очної форми навчання на дистанційну не зазнає змін у змісті навчання, однак актуальності набувають інформаційні технології, нові, нетрадиційні й авторські методи і форми роботи, цифрові інструменти. У формуванні літературної та методичної компетентностей майбутніх учителів початкової школи під час вивчення дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання» ефективними є три моделі взаємодії викладач – студент: синхронна взаємодія у реальному часі та єдиному віртуальному просторі через відеозв'язок (ресурси *google meet*, *zoom*), опосередкована (асинхронна) взаємодія під час виконання й перевірки завдань (*d-learn*, *classroom*), індивідуальна й колективна взаємодія з використанням приватних каналів спілкування (мобільний зв'язок, *e-mail*, *viber*, *facebook*). Саме їх синтез забезпечив максимальну продуктивність освітнього процесу, реалізацію поставленої мети й завдань курсу.

Визначено, що чинниками продуктивності дистанційного навчання виступають майстерність викладача в плануванні й структуруванні змісту дисципліни, виборі методів і форм роботи, організації змістовної, цікавої, регулярної, активної та інтерактивної взаємодії зі студентами; мотивація, самоорганізація та самоконтроль студентів; технічні можливості (наявність ПК чи інших пристроїв, доступ до мережі Інтернет) кожного учасника навчального процесу.

Підтверджено ефективність цифрових інструментів різних груп: платформ для організації онлайн навчання, пошукових системи, онлайн-сервісів і комп'ютерних

програм для створення цифрового контенту з дисципліни і медіапродуктів для професійної діяльності, програм для оцінювання знань. Подано розгляд вебсервісів для створення інтерактивних плакатів (*Thinglink, Glogster*), інтерактивних часових стрічок подій із додаванням фото, аудіо та відеоматеріалів (*Tiki-Toki, Time line JS, Time.Graphics*), карт пам'яті, ментальних карт (*FreeMind, iMindMap, Mindomo, Mindmeister, Spiderscribe*), створення анімаційних роликів та відеоскрайбінгу (*Powtoon.com, Sparkol VideoScribe*), хмари слів (*Mentimeter, Wordart.com, Word it out*), інтерактивних вправ і завдань (*Learning Apps*) та ін.

На підставі спостереження та результатів опитування стверджено, що підвищенню якості освітнього процесу, ефективності формування інтегральних, загальних, фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи сприяє активне використання цифрових інструментів (інтерактивні плакати, ментальні карти, програми для створення вправ і тестувань, дидактичних ігор тощо). Пізнавальний інтерес і мотивацію до навчання в умовах дистанційного режиму забезпечують нетрадиційні й авторські методи і форми роботи, зокрема онлайн зустрічі з письменниками («Літературна академія»), учителями й бібліотекарями, майстер-класи, онлайн аукціони методичних ідей, організація інтерактивної взаємодії студентів під час підготовки та презентації групових проєктів,.

З урахуванням висновків науковців і педагогів-практиків, аналізу власного досвіду й відгуків студентів окреслено позитивні й негативні аспекти дистанційного навчання. До перших належать нові можливості в презентації контенту навчання, екстериторіальність та відносна гнучкість графіка навчання, а до других – відсутність соціальної взаємодії, емоційного контакту викладача і студентів, неможливість набуття практичних навичок організації навчального процесу в НУШ.

Перспективним вважаємо дослідження проблеми формування професійних компетентностей майбутніх учителів в умовах змішаного навчання, а також ґрунтовний аналіз використання в освітньому процесі цифрових інструментів названих груп.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] В. Ю. Биков, “Сучасні завдання інформатизації освіти”, *Інформаційні технології і засоби навчання*, том 15, № 1, 2010. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/25>. Дата звернення: Липень, 10. 2020.
- [2] M. G. Moore, W. Diehl (Eds.), “Handbook of Distance Education” (4th ed.), New York: Routledge, 2019.
- [3] M.G. Moore, *Three types of interaction*, in *Distance Education : New Perspectives / Eds. K. Harry, M. John, D. Keegan. L. N.Y. : Routledge, 1993, p. 19 – 23.*
- [4] M. G. Moore, G. Kearsley, *Distance Education: A Systems View of Online Learning*. Florence, KY: Wadsworth. Cengage Learning, 2011. 384 p.
- [5] А. Берестова, *Інноваційні технології та методи навчання у професійній освіті*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://nadoest.com/innovacijni-tehnologiyi-ta-metodi-navchannya-u-profesijnij-osv>. Дата звернення: Липень, 10. 2020.
- [6] T. Blyznuyk, “Formation of teachers’ digital competence: domestic challenges and foreign experience”, *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Scientific edition. Series of Social and Human Sciences*, vol. 5, № 1, 2018. doi: 10.15330/jpnu.5.1.40-46
- [7] O. Budnyk, “Innovative Competence of a Teacher: best European Practices”, *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, vol. 6, № 1, pp. 76 – 89, 2019. doi: 10.15330/jpnu.6.1.76-89
- [8] В. Вітюк, А. Лякішева, “Інтелектуальні карти як засіб формування правописної компетентності майбутніх учителів початкової школи”, *Інформаційні технології і засоби навчання*, Том 74, № 6, с. 111 – 126, 2019. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3224>. Дата звернення: Липень, 10. 2020.
- [9] Г. О. Козлакова, “Вища освіта: кооперативний розвиток інформаційних та комунікаційних технологій”, *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*, № 1, с. 109 – 114, 2006.

- [10] О. А. Кучерук, Т. П. Магдич, “Використання електронних освітніх ресурсів для формування громадянської компетентності учнів ліцею на уроках української мови”, *Інформаційні технології і засоби навчання*, Том 75, № 1, с. 56 – 75, 2020. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3515>. Дата звернення: Липень, 10. 2020
- [11] О. Муковіз, “Особливості організації дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи”, *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди». Педагогіка. Психологія. Філософія*, № 28 (2), с. 211–218, 2013. [Електронний ресурс]. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gvpdru_2013_28_2_42. Дата звернення: Липень, 10. 2020.
- [12] І. А. Нагрибельна, Л. Г. Сугейко, Ю. Ю. Мельничук, “Упровадження дистанційного курсу з методики навчання української мови на основі системи MOODLE”, *Інформаційні технології і засоби навчання*, Том 77, № 3, с. 162 – 174, 2020. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2759>. Дата звернення: Липень, 10. 2020.
- [13] Ю. Соколова, “Дистанційне навчання як педагогічна технологія в підготовці вчителів початкових класів”, *Професіоналізм педагога: теоретичний й методичні аспекти*, Вип. 8, Ч. 2, с. 82 – 92, 2018.
- [14] І. Когут, Ю. Назаренко, О. Сирбу, Коронавірус та освіта: аналіз проблем і наслідків пандемії. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://cedos.org.ua/uk/articles/koronavirus-ta-osvita-analiz-problem-i-naslidkiv-randemii>. Дата звернення: Березень, 10. 2020.
- [15] С. Ю. Гарна, “Організація уроку зарубіжної літератури в системі дистанційного навчання школярів”, *Інформаційні технології і засоби навчання*, Т. 62, № 6, с. 47 – 57, 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1823>. Дата звернення: Березень, 10. 2020.
- [16] Л. Лавриненко, “Освіта в реальності сьогодення – дистанційне навчання”, *Матеріали конференцій МЦНД*, 2020. с. 25 – 28. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/article/view/1845/1700>. Дата звернення: Липень, 10. 2020.
- [17] А. Г. Шевцов, О. В. Ласточкина, Н. В. Никоненко, “Підготовка вчителів спеціальної освіти в Україні та за кордоном в умовах екстренного запровадження дистанційного навчання”, *Інформаційні технології і засоби навчання*, Том 77, №3, с. 240 – 261, 2020. . [Електронний ресурс]. Доступно: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3960>. Дата звернення: Березень, 10. 2020.
- [18] К. Осадча, В.Осадчий, В. Круглик, “Роль інформаційно-комунікаційних технологій під час епідемії: спроба аналізу”. *Ukrainian Journal of Educational Studies and InformationTechnology*, № 8 (1), с. 62-82, 2020. . [Електронний ресурс]. Доступно: <https://uesit.org.ua/index.php/itse/article/view/276>. Дата звернення: Березень, 10. 2020.
- [19] I. Ivaniuk, O. Ovcharuk, “The response of Ukrainian teachers to COVID-19: challenges and needs in the use of digital tools for distance learning”, *Інформаційні технології і засоби навчання*, Том 77, № 3, р. 282 – 291, 2020. . [Електронний ресурс]. Доступно: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3952>. Дата звернення: Березень, 10. 2020.
- [20] Huang, Ronghuai, Kinshuk, Price, Jon K. (Eds.), *ICT in Education in Global Context. Emerging Trends Report 2013–2014*. New York, Dordrecht, London: Springer Heidelberg, 2014. 283 p. [Електронний ресурс]. Доступно: https://www.researchgate.net/publication/300398153_ICTs_as_Transformative_Enabling_Tools_in_Education_for_Sustainable_Development. Дата звернення: Липень, 10. 2020.
- [21] В. Биков, *Моделі організаційних систем відкритої освіти*. Київ, Україна: Атіка, 2008. 684 с.
- [22] В.Биков, С.Литвинова, В.Луговий, *Теоретико-методологічні засади інформатизації освіти та практична реалізація інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері України*. Київ, Україна: Компрінт, 2019.
- [23] Т. Качак, “Підготовка студентів спеціальності «Початкове навчання» до реалізації мети, змісту, завдань літературної освіти в початковій школі”, *Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного ун-ту ім. П. Тичини*, Умань: ПП Жовтий О. О., вип. 6, ч. 3, с. 30-35, 2012.
- [24] T. Kachak, T. Blyznyuk, O. Budnyk, H. Lemko. “Development of future teachers’ media literacy: model of integration of media education into academic courses”. *Revista Inclusiones*, vol. 8, Núm. Esp. Abril / Junio, pp. 115-129, 2021. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://revistainclusiones.com/carga/wp-content/uploads/2021/03/7-Kachak-et-al-VOL-8-NUM-Esp.-AbrJun-Cristian-Daniel2021INCL.pdf> Дата звернення: Березень, 10. 2020.
- [25] Л. Нежива, С. Паламар, “Інноваційні технології в літературній освіті майбутніх учителів початкової школи”, *Освітологічний дискурс*, № 4 (31), с. 129 – 142, 2020.
- [26] Т. Качак, *Силабус навчальної дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання»*. (ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019) [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bo.naqa.gov.ua/api/File/7136/Get>. Дата звернення: Липень, 10. 2020.

- [27] Наказ МОН України «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19» № 406 від 16.03.2020. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizacijni-zahodi-dlya-zapobigannya-poshirennyu-koronavirusu-s-ovid-19>. Дата звернення: Липень, 10. 2020.
- [28] О. Гончар, «Педагогічна взаємодія учасників навчального процесу в умовах дистанційної освіти». *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. №. 1, с. 58 – 65, 2012.
- [29] А. Юдін, Пошукові системи світу, статистика 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://marketer.ua/ua/search-engine-stat-2018/>. Дата звернення: Липень, 10. 2020.
- [30] Викладачі університету провели інтегроване заняття для студентів університетів Івано-Франківська. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://pnu.edu.ua/blog/2020/03/05/19160/>. Дата звернення: Липень, 10. 2020.

Матеріал надійшов до редакції 22. 07. 2020 р.

ЦИФРОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ ЛИТЕРАТУРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Качак Татьяна Богдановна

доктор филологических наук, доцент,

профессор кафедры профессиональных методик и технологий начального образования

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,

г. Івано-Франківськ, Україна

ORCID ID 0000-0002-6863-1736

tetiana.kachak@gmail.com

Аннотация. В статье сделан анализ особенностей использования цифровых инструментов и организации интегрированной с методикой обучения литературного образования будущих учителей начальной школы в условиях дистанционного обучения. Отмечено, что в процессе подготовки студентов-педагогов в ГВУЗ «Прикарпатский национальный университет имени Василя Стефаника» дистанционное обучение происходит с использованием доступных платформ, ресурсов и цифровых инструментов. Рассмотрены апробированные в 2020-2021 учебном году цифровые инструменты интегрированной методики обучения литературного образования студентов – набор интернет-платформ, онлайн-сервисов, программ, конструкторов, приложений и других цифровых ресурсов, которые позволяют обеспечить формирование литературной и методической компетентности соискателей педагогического образования. Предложено обзор моделей взаимодействия преподавателя и студентов, практикуемых во время дистанционного изучения дисциплины «Детская литература и методика обучения литературного чтения» (специальность «Начальное образование»).

Охарактеризованы и классифицированы актуальные в процессе формирования литературной и методической компетентности студентов цифровые инструменты четырех групп: платформы для организации онлайн-обучения, поисковые системы, онлайн-сервисы и компьютерные программы для создания цифрового контента и медиапродуктов для профессиональной деятельности, программы для оценки знаний. Перечислены веб-сервисы для создания интерактивных плакатов (Thinglink, Glogster), интерактивных временных лент событий с добавлением фото, аудио и видеоматериалов (Tiki-Toki, Time line JS, Time.Graphics), карт памяти, ментальных карт (FreeMind, iMindMap, Mindomo, Mindmeister, Spiderscribe), анимационных роликов и видеоскрайбинга (Powtoon.com, Sparkol VideoScribe), облака слов (Mentimeter, Wordart.com, Word it out), интерактивных упражнений и заданий (Learning Apps) и др.

На основании проведения эмпирического исследования и результатов опроса будущих учителей начальной школы можно утверждать, что повышению познавательного интереса и мотивации к обучению в условиях дистанционного режима способствуют нетрадиционные и авторские методы и формы работы в дистанционном режиме, в том числе онлайн-встречи с писателями («Литературная академия»), учителями и библиотекарями, мастер-классы, онлайн-аукционы методические идеи, организация интерактивного взаимодействия

студентов в процессе подготовки и презентации групповых проектов. Указаны положительные и отрицательные аспекты дистанционного обучения.

Ключевые слова: дистанционное образование; цифровые инструменты; информационные технологии; литературная компетентность; модель взаимодействия.

DIGITAL INSTRUMENTS OF LITERARY EDUCATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE CONDITIONS OF DISTANCE LEARNING

Tetiana B. Kachak

Doctor of Philological Sciences,

Associate Professor, Professor at the Department of Professional Methods and Techniques of Primary Education

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-6863-1736

tetiana.kachak@gmail.com

Abstract. The article analyzes the peculiarities of the use of digital instruments and organization of literary education for future primary school teachers during distance learning in integration with the methodology of teaching.

It is noted that in the process of training students-teachers at the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University distance learning is based on the use of available platforms, resources and digital instruments. The tested digital tools integrated with the methodology of teaching literary education to students (2020-2021 academic year) are considered. The researcher suggested set of Internet platforms, online services, programs, designing tools, mobile applications and other digital resources that allow the formation of literary and methodological competencies of students of pedagogical education.

During distance learning of the discipline «Children's Literature and Methods of Teaching Literary Reading» (specialty «Primary Education») the most effective models of interaction between a teacher and students were trained and the overview of it is given. These are a synchronous interaction in real time and in a single virtual space via video (resources: google meet, zoom); indirect (asynchronous) interaction during the accomplishment and tasks verification (d-learn, classroom); individual and collective interaction with the use of private communication channels (mobile communication, e-mail, viber, facebook).

The digital tools of four groups, relevant in the formation process of students' literary and methodological competencies are characterized and classified: online learning platforms, search systems, online services and computer programs for creating digital content and media products for professional activities, knowledge assessment programs. The list of web-services for creating interactive posters is given (Thinglink, Glogster), interactive timelines of events as well as the photos addition, audio and video (Tiki-Toki, Time line JS, Time.Graphics), memory cards, mental maps (FreeMind, iMindMap, Mindomo, Mindmeister, Spiderscribe), animated shorts creation and video recording (Powtoon.com, Sparkol VideoScribe), word clouds (Mentimeter, Wordart.com, Word it out), interactive tasks (Learning Apps), etc.

Based on an empirical study and the results of a survey of future primary school teachers, it was stated, that non-traditional, author's methods and forms of distance work, including online meetings with writers (Literary Academy), teachers and librarians, master-classes, online auctions of methodical ideas, interactive coordination among students in the process of preparation and presentation of group projects increase cognitive interest and motivation to study. The positive and negative aspects of distance learning are indicated.

Keywords: distance learning; digital tools; information technologies; literary competence; interaction model.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] V. Y. Bykov, "Modern tasks of informatization of education", *Information Technologies and Learning Tools*, vol. 15, no. 1, 2010. [Online]. Available: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/25>. Accessed: July 10, 2020 (in Ukrainian).

- [2] M. G. Moore, W. Diehl (Eds.), "Handbook of Distance Education" (4th ed.), New York: Routledge, 2019 (in English).
- [3] M.G. Moore, *Three types of interaction*, in *Distance Education : New Perspectives* / Eds. K. Harry, M. John, D. Keegan. L. N.Y. : Routledge, 1993, pp. 19 – 23 (in English).
- [4] M. G. Moore, G. Kearsley, *Distance Education: A Systems View of Online Learning*. Florence, KY: Wadsworth. Cengage Learning, 2011. 384 p. (in English).
- [5] A. Berestova, "Innovative technologies and teaching methods in vocational education". [Online]. Available: <http://nadoest.com/innovacijni-tehnologiyi-ta-metodi-navchannya-u-profesijnij-osv>. Accessed: July 10, 2020 (in Ukrainian).
- [6] T. Blyznyuk, "Formation of teachers' digital competence: domestic challenges and foreign experience", *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Scientific edition. Series of Social and Human Sciences*, vol. 5, no. 1, 2018. doi: 10.15330/jpnu.5.1.40-46. (in English).
- [7] O. Budnyk, "Innovative Competence of a Teacher: best European Practices", *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, vol. 6, no. 1, pp. 76 – 89, 2019. doi: 10.15330/jpnu.6.1.76-89. (in English).
- [8] V. Vitiuk, A. Liakisheva, "Intellectual maps as a means of spelling competence development of elementary school teachers", *Information Tehnologies and Learning Tools*, vol. 74, no. 6, pp. 111 – 126, 2019. [Online]. Available: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3224>. Accessed: July 10, 2020 (in Ukrainian).
- [9] G. Kozlakova, "Higher education: cooperative development of information and communication technologies", *Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"*, no. 1, pp. 109 – 114, 2006 (in Ukrainian).
- [10] O. A. Kucheruk, T. P. Mahdych, "The use of electronic educational resources for lyceum student's civic competence formation while learning Ukrainian language", *Information Tehnologies and Learning Tools*, vol. 75, no. 1, pp. 56 – 75, 2020. [Online]. Available: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3515>. Accessed: July 10, 2020 (in Ukrainian).
- [11] O. Mukoviz, "Peculiarities of the organization of distance learning in the system of continuous education of primary school teachers", *Humanitarian Bulletin of the State Higher Educational Institution «Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after G.S. Skovoroda»*. *Pedagogy. Psychology. Philosophy*, no. 28(2), p. 211–218, 2013. [Online]. Available: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gvpdp_u_2013_28_2_42. Accessed: July 10, 2020 (in Ukrainian).
- [12] I. Nahrybelna, L. Suheiko, Y. Melnychuk, "The implementation of the distance course on teaching the Ukrainian language by means of LMS MOODLE", *Information Tehnologies and Learning Tools*, Vol. 77, no. 3, pp. 162 – 174, 2020. [Online]. Available: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2759>. Accessed: July 10, 2020 (in Ukrainian).
- [13] Y. Sokolova, "Distance learning as pedagogical technology in primary school teachers' training", *Professionalism of the Teacher: Theoretical and Methodological Aspects*, vol. 8, Pat. 2, pp. 82 – 92, 2018 (in English).
- [14] I. Kohut, Yu. Nazarenko, O. Syrbu, "Coronavirus and education: analysis of the problems and consequences of a pandemic" [Online]. Available: <https://cedos.org.ua/uk/articles/koronavirus-ta-osvita-analiz-problem-i-naslidkiv-pandemii>. Accessed: March 10, 2020 (in Ukrainian).
- [15] S. Harna, "Organization of the foreign literature lesson in the system of distance student's learning", *Information Tehnologies and Learning Tools*, vol. 62, no. 6, pp. 47 – 57, 2017. [Online]. Available: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1823>. Accessed: March 10, 2020 (in Ukrainian).
- [16] L. Lavrinenko, "Education in the reality of today - distance learning". *Proceedings of ICSD conferences*, pp. 25 – 28, 2020. [Online]. Available: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/article/view/1845/1700>. Accessed: July 10, 2020 (in Ukrainian).
- [17] A. Shevtsov, O. Lastochkina, N. Nykonenko, "Spesial education teachers' training in Ukraine and abroad in the conditions of distance education emergence implementation", *Information Tehnologies and Learning Tools*, vol. 77, no. 3, pp. 240 – 261, 2020. [Online]. Available: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3960>. Accessed: March 10, 2020 (in Ukrainian).
- [18] K. Osadcha, V. Osadchy, V. Kruglyk, "The role of information and communication technologies during epidemics: an attempt at analysis", *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*, no. 8 (1), pp. 62-82, 2020 [Online]. Available: <https://uesit.org.ua/index.php/itse/article/view/276> Accessed: March 10, 2020 (in Ukrainian).
- [19] I. Ivaniuk, O. Ovcharuk, "The response of Ukrainian teachers to COVID-19: challenges and needs in the use of digital tools for distance learning", *Information Tehnologies and Learning Tools*, vol. 77, no. 3. pp. 282 – 291, 2020. [Online]. Available: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3952>. Accessed: March 10, 2020 (in Ukrainian).
- [20] Ronghuai Huang, Kinshuk, Jon K. Price (Editors), *ICT in Education in Global Context. Emerging Trends Report 2013–2014*. New York, Dordrecht, London: Springer Heidelberg, 2014. 283 p. [Online]. Available:

- https://www.researchgate.net/publication/300398153_ICTs_as_Transformative_Enabling_Tools_in_Education_for_Sustainable_Development. Accessed: July 10, 2020 (in English).
- [21] V. Bykov. *The Models of Open Education Organizational System*. Kyiv, Ukraine: Atika, 2008 (in Ukrainian).
- [22] V. Bykov et al., *The Theoretical and Methodological Foundations of Information Education and Practical Realization of Information and Communication Technologies in Ukrainian Education*. V. Bykov, S. Lytvynova, V. Luhovyi, Ed. Kyiv, Ukraine: Comprint, 2019 (in Ukrainian).
- [23] T. Kachak, "Training of Students Majoring in Primary Education for Implementation of Goals, Contents and Tasks of Literary Education at Primary School", *Problems of training a modern teacher: A Collection of Scientific Papers of Pavel Tychna Uman State Pedagogical University*, Uman: PP Zhovtyi O. O., vyp. 6, ch. 3, pp. 30-35, 2012 (in Ukrainian).
- [24] T. Kachak, T. Blyznyuk, O. Budnyk, H. Lemko. "Development of future teachers' media literacy: model of integration of media education into academic courses". *Revista Inclusiones*, vol. 8, Núm. Esp. Abril / Junio, pp. 115-129, 2021. [Online]. Available: <http://revistainclusiones.com/carga/wp-content/uploads/2021/03/7-Kachak-et-al-VOL-8-NUM-Esp.-AbrJun-Cristian-Daniel2021INCL.pdf> Accessed: March 10, 2020 (in English).
- [25] L. Nezhyya, S. Palamar, "Innovative technologies in the literary education of future primary school teachers", *Educational discourse*, no. 4 (31), pp. 129 – 142, 2020 (in Ukrainian).
- [26] T. Kachak, *Syllabus of the discipline «Children's Literature and Methods of Teaching Literary Reading»*. (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 2019) [Online]. Available: <https://bo.naq.gov.ua/api/File/7136/Get>. Accessed: July 10, 2020 (in Ukrainian).
- [27] Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine "On organizational measures to prevent the spread of coronavirus COVID-19" no. 406 from 16.03.2020. [Online]. Available: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizacijni-zahodi-dlya-zapobigannya-poshirennyu-koronavirusu-s-ovid-19>. Accessed: July 10, 2020 (in Ukrainian).
- [28] O. Honchar, "Pedagogical interaction of participants of educational process in the conditions of distance education". *Collection of scientific works of Uman State Pedagogical University*. no. 1, pp. 58 – 65, 2012 (in Ukrainian).
- [29] A. Yudin, "Search engines of the world, statistics 2018". [Online]. Available: <https://marketer.ua/ua/search-engine-stat-2018/>. Accessed: July 10, 2020. (in Ukrainian).
- [30] University teachers conducted an integrated lesson for students of Ivano-Frankivsk universities. [Online]. Available: <https://pnu.edu.ua/blog/2020/03/05/19160/>. Accessed: July 10, 2020 (in Ukrainian).

